

КЛАСИФІКАЦІЯ ЗЕМЕЛЬНОЇ РЕНТИ З ПОГЛЯДУ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ ТА БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Проаналізовано підходи до класифікації ренти та земельної ренти. Визначено напрями класифікації рентного доходу з позицій бухгалтерського обліку

*Технічний прогрес цілком забезпечив нас більш ефективними засобами повернутися в минуле.
Алдус Хакслі*

Постановка проблеми. Природа земельної ренти обумовлена особливостями землі як економічного ресурсу і відносинами землекористування. Земля є унікальним засобом виробництва: вона кількісно обмежена, її неможливо штучно відновити, земельні ділянки мають різні родючі властивості, тобто різну природну виробничу силу. Використання землі з давніх-давен регулюється різними системами економічних відносин. Як економічний ресурс земля не має трудового походження і, відповідно, виробничих витрат. Це – дар природи [21, с. 316]. Таке твердження, на сьогоднішній момент, можна піддати критиці. Адже, зміна умов господарювання, розвиток економічних відносин та процесів, призводить до зміни уявлення про наявні явища. Так, земельна рента, залишаючись даром природи (завдяки її походженню), набуває нових властивостей: вона отримує статус об'єкта бухгалтерського обліку, адже такий очевидний вид доходу, не може бути проігнорований обліковою

системою. Але не можливо розібратися до кінця в сутності даного поняття не дослідивши, які є види ренти взагалі та земельної зокрема.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основні відомості, що стосуються проблематики земельної ренти, відображені в працях А. Тюрго, А. Сміта, Д. Рікардо, Д. Андерсона, К. Маркса, Н.Н. Суханова, Є.С. Карнаухової, І.Б. Загайтова, А.Е. Сагайдака. Поряд з цим в науковій літературі недостатньо уваги приділяється земельній ренті в промисловості, а особливо її відображенню в бухгалтерському обліку. Відсутність таких наукових праць не дозволяє повною мірою побачити процес ціноутворення земельних ділянок та утворення доходу від виробництва промислової продукції на даних ділянках.

Мета дослідження. Проаналізувати існуючі підходи до класифікації ренти взагалі та земельної зокрема, а також запропонувати класифікацію рентного доходу в цілях його облікового відображення.

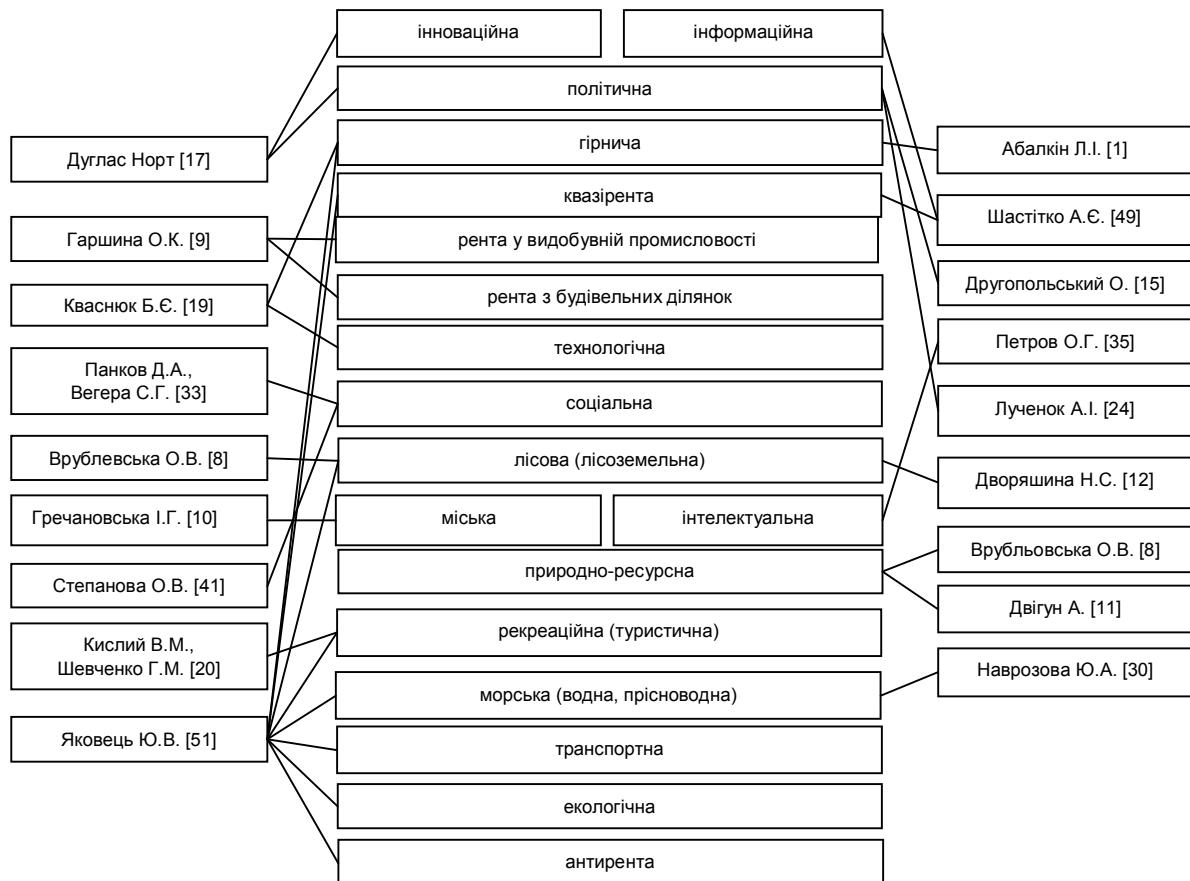

Рис. 1. Види ренти

Викладення основного матеріалу дослідження. Як вид доходу земельна рента використовувалася ще в античності. Але першими, хто зробили спробу пояснити механізм її утворення були класики політичної економії, а саме В. Петі, А. Сміт, Д. Рікардо. Присвоювати ж

ренту економічними способами стало можливим лише в ринковій економіці.

Що ж до класифікації ренти взагалі та земельної ренти зокрема, необхідно сказати, що за такий довгий проміжок часу, накопичилося безліч підходів. Деякі з них

існують з початку зародження економічної думки, інші ж – виникають внаслідок економічних перетворень в світі. На рис. 1 зображено види ренти, які зустрічаються в економічній літературі.

На рис. 1 ми можемо бачити, що існує гірничо-лісова, морська, природно-ресурсна, екологічна, рекреаційна, політична, соціальна, інтелектуальна, інноваційна, інформаційна, рента у видобувній промисловості, з будівельних ділянок, міська, транспортна, антирента та квазірента. Причиною виникнення такої кількості видів ренти є досить широкий спектр використання даного поняття.

Відповідно словника Брокгауза та Єфрона, рента – додатковий дохід, що отримує підприємець понад певний прибуток, що він вкладає, на вкладені працю та капітал. Створення ренти обумовлено більш сприятливими умовами, в яких один підприємець знаходиться в порівнянні з іншим, наприклад, обробляє кращу ділянку землі, має певну перевагу і т.д. [6]. Тому, кожна перевага сприяє виникненню нового виду ренти.

З приводу цього, можна процитувати М. Папієва, який зазначає, що “у часи неоліту та енеоліту земельна рента призвела до того, що людство перейшло до ранніх форм державності; наприкінці Середньовіччя, з розвитком мануфактур, після епохи Великих географічних відкриттів і промислового перевороту з’являється промислова рента – починається нова історія, а центр культури та історії переходить із Азії до Європи; в Новітні часи з’являється інтелектуальна рента, яка й задає тон у світі і частка якої у вартості низки товарів перевищує 60 %” [34]

Так, на даний момент, поряд з інтелектуальною рентою, виникає також інноваційна, яка є нічим іншим, як грошовим надлишком над нормальним прибутком чи заробітної платою, який виникає в результаті отримання виняткового становища завдяки винайденню та запровадженню у господарську діяльність ресурсно-техніко-технологічних, товарно-продуктових й організаційно-збутових новинок [39, с. 4]. Інсайдерська рента, яка є також відносно новим видом ренти, представляє собою частину чистого прибутку акціонерного товариства, отриманого інсайдерами в результаті реалізації права контролю над фінансовими потоками за рахунок зменшення доходів, збільшення витрат та проведення незаконних операцій з активами товариства, розподілена між домінуючими в органах управління групами без врахування інтересів дрібних акціонерів [47, 46, с. 46]. В широкому розумінні, інсайдерська рента – дохід, отриманий завдяки контролю над правами на певні активи [27, с. 230].

Необхідно згадати економічну ренту, яка є доходом від будь-якого фактора виробництва понад його альтернативну вартість. Через те що інвестуюча фірма не може контролювати свої нематеріальні активи безмежно (поки їм не протиставлять чогось конкуренти), цей дохід точніше визначається як квазірента (або надприбуток), яка через певний час може зникнути [40].

Існує також і політична рента, яка пов’язана з використанням владних повноважень в економіці, штучним обмеженням конкуренції. Конкуренція при цьому не щезає, а “переноситься” з ринкової сфери в сферу впливу на державу (з економічної сфери в політичну). Додаткові затрати спрямовуються вже не на вдосконалення економічних благ, а на політичну діяльність: на фінансування політичних партій, лобювання, підкуп, хабарі [15, 47].

Також розрізняють вічну ренту, яка являє собою послідовність необмеженої кількості платежів, які сплачуються протягом нескінченного числа років, нарощену суму ренти – суму всіх членів ренти з нарахованими на них відсотками на кінець її строку та сучасну величину ренти – суму всіх її членів, дисконтованих на початок її строку. Поряд з цим існує фінансова рента (ануїтет) – це

послідовність платежів, які сплачуються у вигляді грошової суми через рівні проміжки часу, незалежно від їх походження, мети та використання [50].

На думку Е.Н. Крилатих, в практичній діяльності слід розрізняти номінальну і реальну ренти. Номінальна рента визначається виходячи з нормативних витрат ресурсів на отримання розрахункової врожайності і прогнозованих цін на сільськогосподарську продукцію. Реальна ж рента – це фактично отримуваний додатковий дохід при кон’юктурі ринку, що склалася, фактичних витратах виробництва і врожайності на конкретних ділянках [44].

Цікавим історичним фактом є те, що у 50-ті рр. XIX ст. державна влада спробувала запровадити для православних парафіян Таврійської губернії церковну ренту. Парафіянам дозволялося замість трудової повинності щорічно видавати священнику відповідну кількість продуктів (натуральна церковна рента) або платити пастирю гроші для наймання робочої сили [43, с. 165].

В дослідженнях класифікації ренти вагомим результатом досяг Ю.В. Яковець, який виділяв, перш за все в сільському господарстві та видобувних галузях, природну ренту – земельну, гірську, лісову, водну (прісноводну), транспортну, рекреаційну (туристичну) і т. д. Він також зазначає, що в сучасних умовах можливо виділити екологічну ренту та антиренту – надприбуток, що отримується при використанні більш ефективних екологічних технологій або, навпаки, внаслідок хижацького використання природних ресурсів і наднормативного забруднення навколишнього середовища. Але й правомірно ставити питання про квазіренту – надприбутку, що отримується внаслідок використання виробничих факторів: технологічного (за ефективного освоєння і розповсюдження інновацій), управлінського (при використанні сучасних методів управління, менеджменту), фінансово-кредитного і т. п. У всіх перерахованих випадках ринкова ціна перевищує індивідуальну ціну виробництва (нормальні витрати плюс середня норма прибутку), що і виступає джерелом прибутку [51, с. 9]. Тут одразу видно наявність бухгалтерських термінів, які на практиці не відображаються, та інформація про які повністю відсутня у звітності підприємств.

Інші зазначені види ренти, за думкою деяких авторів, можна як виокремити з усієї сукупності, так і віднести до підвиду земельної ренти. Екологічна, природно-ресурсна – це ті види ренти, які певні автори ототожнюють з земельною, інші – вважають, що земельна рента є підвидом вище названих.

Відносно видів саме земельної ренти, то навколо цього питання точиться ще більше дискусій (рис. 2). Так, дослідження В.О. Мельничука [28, с. 209] показало, що Д.С. Добряк [16], Ю.Г. Полулях [36], І.А. Розумний [16] та інші вчені виділяють диференціальну й абсолютну земельну ренту [16, с. 12-13, 36, с. 7]. Інша група науковців, зокрема В.А. Башров [2], Ю.Ф. Дехтяренко [29], М.Г. Лихогруд [29], Ю.М. Манцевич [29], Ю.М. Палеха [29], А. Сазонов [37], Ю.В. Яковець [51], підтримують запропоновану К. Марксом [42] теорію земельної ренти, яка крім згаданих видів, включає також специфічну форму земельної ренти, таку як монополярна [2, с. 21; 29, с. 12-13; 37, с. 27; 51, с. 46]. Підтримуючи класиків економічної думки, а саме К. Діля [14, с. 260], С. Зака [18, с. 35], П.П. Маслової [26, с. 87], Н.Н. Суханова [42, с. 26], послідовний у своїх поглядах щодо відсутності абсолютної земельної ренти І.Н. Буздалов вказує на те, що існує лише диференціальна і монополярна ренти, а штучна конструкція абсолютної земельної ренти є “вудуманий результат голої ідеології, орієнтованої на тотальне узагальнення засобів виробництва і праці” [5, с. 4, 43].

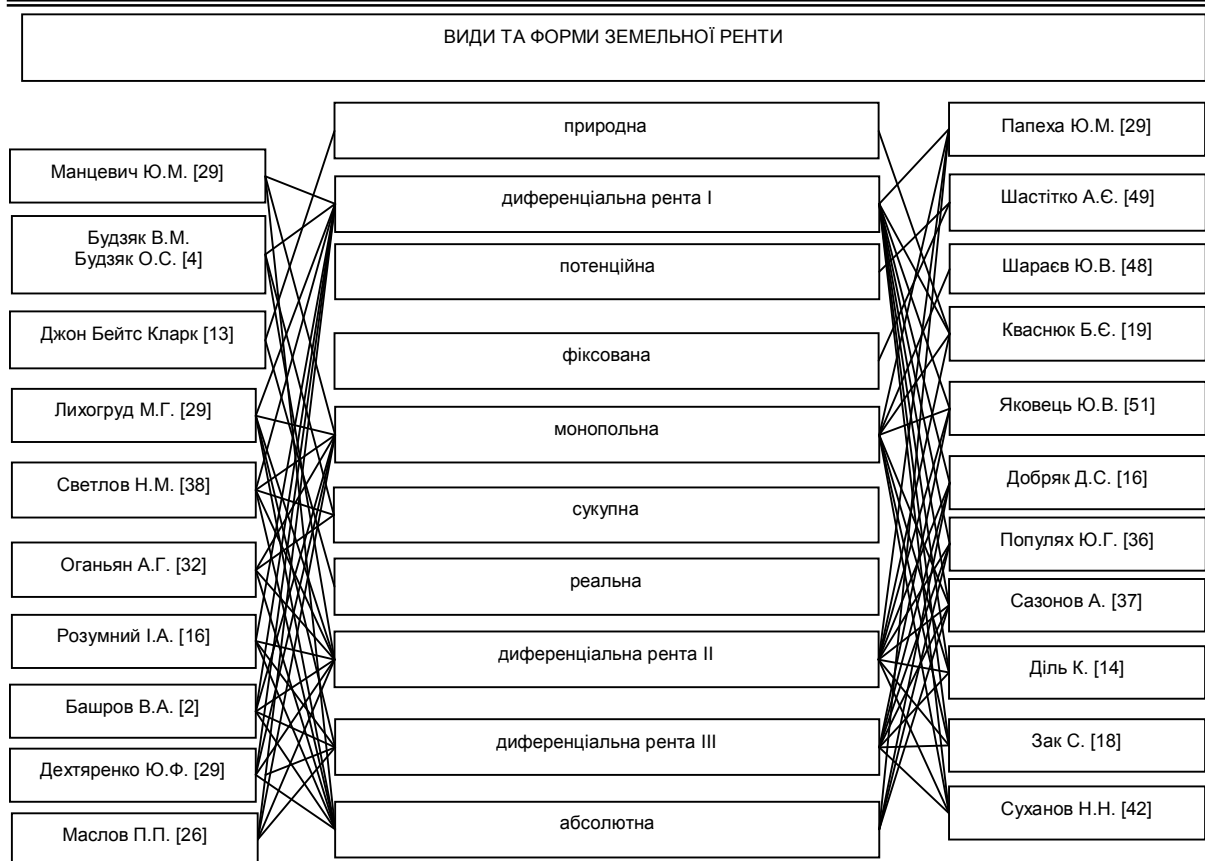

Рис. 2. Види та форми земельної ренти

Як зазначає О.К. Гаршина, яка на даний момент є однією з небагатьох, хто наголошує на наявності земельної ренти поза сферою сільського господарства, усюди, де природні умови впливають на економічний результат, виникає земельна рента. Наводячи визначення несільськогосподарських видів ренти, яка є рентою в тих галузях економіки, у яких економічний результат залежить від природних, кліматичних умов (більше всього економічний результат залежить від природних умов у таких галузях, як видобувна промисловість і будівництво), автор пише, що рента у видобувній промисловості:

1) створюється диференціальна рента I. Умовами її утворення є:

- розходження в багатстві надр з корисними копалинами;
- розходження в змісті корисної речовини в одному кубометрі надр;
- розходження в місці розташування видобувних підприємств до основних споживачів;

2) створюється і диференціальна рента II за умови здійснення додаткових інвестицій в удосконалювання видобутку корисних копалин;

3) утворюється також монопольна земельна рента при видобутку рідкоземельних елементів і за умови утворення монополій у видобувній промисловості;

4) утворюється абсолютна земельна рента, якщо підприємство здається в оренду. Однак, така ситуація складається досить рідко, оскільки власники воліють самостійно одержувати дохід від своїх рудників, шахт і т.п., не передоручаючи підприємство в чужі руки.

Далі автор зазначає, що рента з будівельних ділянок:

1) може бути створена диференціальна рента II за умови здійснення додаткових інвестицій у поліпшення дизайну будинків, підвищення комфортабельності житлових приміщень і офісів, у підвищенні сейсмостійкості будинків у тих регіонах, де відносно часто бувають землетруси;

2) утворюється і диференціальна рента I за місцем розташування. Її виплачує підприємець, що орендує землю в земельного власника, в складі орендної плати;

3) виникає і монопольна земельна рента в місцях, особливо сприятливих для розвитку відпочинку, туризму і лікування [9].

Тож аргументи на користь існування несільськогосподарських видів ренти є досить переконливими.

Що стосується землі, яка призначається для будівельних цілей, то ще сам А. Сміт показав, яким чином рента з цієї землі, як і з інших неземлеробських ділянок, регулюється у своїй основі власне землеробською рентою. Ця рента характеризується, передусім, тим переважачим впливом, який тут на диференціальну ренту здійснює місцерозташування.

Будівельну ренту значно підвищує не лише зростання населення і потреба, що зростає разом з ним, в житлі, але і, як вважає К. Маркс, ріст основного капіталу, який або приєднується до землі, або розміщений на ній, покоїться на ній, як усі промислові будівлі, залізниці, товарні склади, фабричні будівлі, доки і т. д. [25].

Цінність міських земель полягає в їх можливості забезпечувати додатковий дохід, який виникає завдяки зручному місцерозташуванню відносно ринків ресурсів і збуту, а також завдяки інфраструктурному облаштуванню території. Кількісні показники земельної ренти за рахунок освоєння території виникають завдяки скороченню витрат на створення транспортної і інженерної інфраструктури. Розмір земельної ренти в населених пунктах практично формують і визначають чотири чинники: попит, обмеженість, корисність і ліквідність земельних ділянок. Таким чином, міська земельна рента – це додатковий дохід, що виникає у власників або користувачів земельних ресурсів не за рахунок збільшення продуктивності праці, а за рахунок вдалішого місця розташування, яке забезпечує їм економічну перевагу у вигляді додаткового доходу або зменшення витрат. При прийнятті рішення використовувати земельну ділянку під конкретний вид діяльності землевласник або землекористувач, як правило, орієнтується на варіант, що приносить найбільший дохід [52, с. 554].

Богачов С.В. з приводу міських земель зазначає, що вони ніколи не були простим даром природи. Та рента, що утворюється при їх використанні, це передусім результат попередньої праці, той капітал, що був приєднаний до землі під час її освоєння та інженерно-транспортного облаштування не тільки (чи не стільки) землекористувачем, а територіальною громадою в цілому [3, с. 388].

Виділяючи ж земельну ренту стосовно земель сільськогосподарського призначення, не можливо обійти увагою визначені її види, які в своєму дослідженні пропонує Н.С. Кручок [22]:

- рента за родючістю залежить від природних властивостей земельної ділянки та антропогенного впливу на них (як позитивного, так і негативного);
- технологічна рента визначається рівнем застосування досягнень науково-технічного прогресу;
- рента за якістю продукції залежить насамперед від екологічного стану земельної ділянки (екологічна рента), а також інших факторів, що впливають на якість продукції. Даний вид ренти реалізується через ціну продукції з урахуванням можливих додаткових витрат;

– перерозподільча (цінова) рента виникає у разі порушення еквівалентності цін на сільськогосподарську продукцію та ресурси, необхідні для її виробництва;

– рента за місцем розташування включає територіальну та дорожню ренту;

– територіальна рента зумовлена приналежністю земельної ділянки до приміських, курортних та рекреаційних зон тощо. Реалізується через ціну продукції;

– дорожня рента визначається відстанню та станом доріг – від земельної ділянки до найближчого населеного пункту, від цього населеного пункту до ринків збуту. Впливає на витрати.

На нашу думку, хоч дані види, віднесені автором до сільськогосподарських, їх (окрім ренти за родючістю землі) без вагань можна застосувати і до земельної ренти промислового призначення, що в обов'язковому порядку повинні віднайти своє відображення в обліку.

Майже єдиними є погляди науковців щодо форм земельної ренти (рис. 3).

Рис. 3. Характеристика форм земельної ренти

Економісти виділяють три форми земельної ренти; диференціальну, абсолютну та монопольну. Надлишок над середнім прибутком складає диференційну земельну ренту. Абсолютна рента виступає як різниця між ринковою вартістю продукції і ціною виробництва. Монопольна рента є різницею між монопольною ціною, верхня межа якої визначається лише платоспроможним попитом, і вартістю рідкісного продукту, що створюється землею, у вигляді надприбутку.

Дані форми ренти існують як на землях сільськогосподарського призначення, так і міських землях. Дослідженням даного питання займається Ю.П. Кулаковський. Щодо диференціальної ренти, він стверджує, що вона відображає конкретну цінність земельної ділянки і поділяється на: ренту за рахунок доступності ділянок, ренту за рахунок освоєності території; ренту за рахунок ефективності додаткових капіталовкладень в облаштування території. Абсолютна ж рента характеризує ефективність цільового використання земельної ділянки. На відміну від диференціальної ренти вона не залежить від конкретних властивостей ділянки. Її показники відносяться в цілому до галузі чи виду діяльності і визначаються притаманною їй органічною будовою капіталу. Її можна назвати рентою переваги цілі використання. А монопольна рента в місті, на його думку, утворюється на всіх ділянках незалежно від їх

властивостей, оскільки для розміщення будівництва потрібні ділянки в певних місцях на певних територіях, а пропозиції вільних ділянок внаслідок обмеженості території міста в цілому не відповідають попиту на них. Особливо це стосується районів, що мають якість, які практично неможливо відтворити: ядро центру, що історично склалось, заповідні території, території з оздоровчими призначеннями тощо [45, с. 5].

Цікавим фактом є те, що форми диференти I, звичайно, далеко не зводяться до варіантів родючості або місцерозташування. Для законної влади до них можна віднести податки і привілеї, для тіньової – підкуп або "послуги" рекету, для таємної – "лобіювання" і корпоративну належність, тобто більшість тих проявів, що сучасною інституціональною теорією "вбираються" у феномен рентоорієнтованої поведінки.

В залежності від основних форм, в яких велося феодальне виробництво, феодальна земельна рента виступала у таких формах:

- 1) відробіткова рента. Вона існувала в умовах панщинного господарства;
- 2) рента продуктами (натуральний оброк). Вона існувала в умовах оброчного господарства;
- 3) грошова рента. Це перетворена форма ренти продуктами. Вона існувала у більш пізньому періоді розвитку товарно-грошових відносин [23].

Маслов П. виділяв два типи земельної ренти: капіталістична рента (вона росте при підвищенні цін на хліб і при інтенсифікації праці землеробів), некапіталістична рента (рента в селянських господарствах, навпаки, знижується при інтенсифікації – доводиться більш напружено працювати) [31].

Як бачимо, видів земельної ренти є досить велика кількість, але не значне число науковців займається дослідженням даного об'єкту в промисловості. Що стосується рентного доходу та його класифікації для цілей бухгалтерського обліку, то наукова література досі не містить даної інформації.

За умови господарської діяльності будь-якого підприємства, сільськогосподарського, промислового чи виробничого, потрібно пам'ятати про наявність рентного доходу, який виникає при отриманні земельної ділянки, на якій стоїть підприємство або передбачається будівництво його потужностей в майбутньому. Адже, вже тут буде закладено певна величина рентного доходу, який в подальшому впливатиме на вартість підприємства. Якщо ж говорити про рентний дохід, який буде отриманий безпосередньо при реалізації продукції промислового підприємства (цей вид доходу ми відносимо до доходів від операційної діяльності), то тут необхідно виділити зовнішній та внутрішній дохід. До ознак зовнішнього доходу можна віднести податкові, переваги в розташуванні підприємства від ринків збуту. Внутрішній рентний дохід – це дохід, що характеризується наявністю таких переваг, як наприклад, внутрішня атмосфера (особливі переваги управління даного підприємства порівняно з іншим). Також рентний дохід можна поділити на разовий та регулярний. Дані види доходу залежать від частоти їх отримання, і якщо перші передбачити не можливо, то інші можна навіть внести в фінансові плани підприємства. Не будемо забувати і про оподаткування. Для цілей бухгалтерського обліку рентні доходи повинні бути поділені на ті, що підлягають оподаткуванню, та ті, що не оподатковуються. Певна частка рентного доходу повинна надходити державі, особливо та, що отримувється від операцій з земельними ділянками.

Рентний дохід може бути технологічним (за ефективного освоєння і розповсюдження інновацій), управлінський (при використанні сучасних методів управління, менеджменту), фінансово-кредитний і т. д.

Звичайно, рентний дохід матиме і ті характеристики, що містять види земельної ренти в економічній теорії, але дана класифікація, як передбачається, буде відображатися у статистичній звітності з метою отримання реальних показників лісової, морської, туристичної і інших рент на макrorівні для здійснення контролю державою над використанням ресурсів підприємствами.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Земля – загальне поле застосування усіх економічних ресурсів. Вважається, що особливу роль земля відіграє у сільському господарстві, де вона виступає основним фактором виробництва і її вклад у створення продукту досить вагомий. Але не потрібно забувати, що на землі проходить будь-який виробничий процес, і даний аспект може приносити підприємцю додатковий вид доходу – земельну ренту (рентний дохід). Тому при розрахунку собівартості промислових товарів та їх ціноутворенні, повинен враховуватися даний вид доходу. З метою його подальшого оподаткування та перерозподілу необхідно зробити можливим його відображення в обліку.

Класифікація рентних доходів підприємства дозволить визначити їх пріоритетність, організувати їх контроль, а саме проконтролювати їх рівень, процес утворення, визначити заходи щодо їх примноження.

Перспективним напрямом подальших наукових досліджень у цьому напрямі є визначення методики обліку рентного доходу, що дасть змогу відкоригувати існуючий процес облікового відображення земельних ділянок, а також внести зміни у формування собівартості продукції

промислових підприємств. Для цього необхідно не лише розробити методику обліку рентного доходу, а й внести зміни до податкового законодавства, розробити звітність, яка б змогла вмістити інформацію щодо цього показника.

Список використаної літератури:

1. *Абалкин Л.И.* Логика экономического роста / Л.И. Абалкин. – М.: Институт экономики РАН, 2002. – 228 с.
2. *Багров В.А.* Теоретические основы формирования земельной ренты / В.А. Башров // Аграрная наука. – 2003. – № 4. – С. 20-22.
3. *Богащов С.В.* Проблеми ефективного використання ресурсів міста / С.В. Богащов // [Електронний ресурс]. – Режим доступу www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pips/2009_1/388.pdf.
4. *Будзьяк В.М.* Пріоритети розвитку економічної політики в сільському господарстві / В.М. Будзьяк, О.С. Будзьяк // Економіка АПК : міжнародний науково-виробничий журнал. – К. : ДОД Інституту аграрної економіки УААН, 2009 р. – № 4 – С. 12-16.
5. *Буздалов И.Н.* Земельная рента как категория рыночного хозяйства / И.Н. Буздалов // АПК: экономика, управление. – 1997. – № 3. – С. 37-44.
6. Вікіпедія, вільна енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ru.wikipedia.org/wiki/Рента>.
7. *Врублевська О.В.* Лісова рента: вилучення й розподіл / О.В. Врублевська // Наук. вісник НЛТУ України: 36. наук.-техн. праць. – Львів: НЛТУУ. – 2007, вип. 17.2. – С. 11-17.
8. *Врублевська О.В.* Вплив взаємодії ринків на формування економічної вартості об'єктів природокористування / О.В. Врублевська // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/nvnlut/.../296_Wrublevska_15_6.pdf.
9. *Гаршина О.К.* Практикум по политической экономии: Учеб. пособ. для студентов высших учебных заведений / О.К. Гаршина, В.А. Панков; Пер. с укр. – Краматорск: ДГМА, 2006. – С. 31-44. [Електронний ресурс]. – Режим доступу к книге: <http://publib.if.ua/part/2945>.
10. *Гречановська І.Г.* Міські території як об'єкт користування / І.Г. Гречановська // Економічні науки: 36. наук. праць. Серія "Регіональна економіка". Вип. 5(17). Ч.1. – Луцьк, 2008. – 11 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/En/RE/2008_5_1/zbirnu_k_RE_1_279.pdf.
11. *Двігун А.* Рентна політика та її роль у реалізації фінансової стратегії держави / А. Двігун // Вісник фінансів. – 2008. – № 3. – С. 73-77.
12. *Дворянина Н.С.* Актуальні питання економічної оцінки лісових ресурсів / Н.С. Дворянина // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/portal/chem.../223_Dworianszyna_15_4.pdf.
13. *Джон Бейтс Кларк* Распределение богатства / Дж.Б. Кларк // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://books.efaculty.kiev.ua/isekvc/5/>.
14. *Диль К.* Комментарий к "Основным началам" Д. Рикардо / К. Диль. – СПб, 1912. – 346 с.
15. *Длугопольський О.* Політична рента і корупція у сфері державного управління: теоретико-методологічний та прикладний аспекти / О. Длугопольський. Вісник Тернопільського національного економічного університету [Текст] : наук. журнал / [голов. ред. А.Ф. Мельник]. – Тернопіль : Економічна думка, 1996. – Вип. 2, квітень-червень. – 2007. – 191 с. – С. 46-56.
16. *Добряк Д.С.* Сучасні проблеми земельної ренти / Д.С. Добряк, І.А. Розумний // Ринки і інформація. – 1997. – № 1. – С. 12-14.
17. *Дуглас Норт* Институты, институциональные изменения и функционирование экономики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.scribd.com/doc/38140859/>
18. *Дуглас Норт* Институты институциональные изменения и функционирование экономики – 1. 18. Зак С. Земля и капитализм / С. Зак. – М., 1906. – 258 с.
19. *Кваснюк Б.С.* Рента і рентні відносини в Україні / Б.С. Кваснюк // Економічна теорія. – 2004. – № 1 – С. 9-23.
20. *Кислий В.М.* Економічне значення та напрями використання регіональної рекреаційної ренти [Текст] / В.М. Кислий, Г.М. Шевченко // Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка. – 2008. – № 2, Т. 1. – С. 69-78.
21. *Коловангин П.М.* Собственность на землю в России. История и современность / П.М. Коловангин. – СПб.: Знание, ИВЭСЭП, 2003. – 528 с.

22. Кручок Н.С. Визначення земельної ренти як передумова експертної грошової оцінки земельної ділянки / Н.С. Кручок // Землевпорядний вісник. – 2009. – № 4. – С. 48-51. 23. Кукурудза І. Політична економія: матеріали до лекцій та семінарів / І. Кукурудза / Черкаський національний ун-т ім. Богдана Хмельницького. [Вид. 2-ге доп]. – Черкаси: Вид. від. ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, 2007. – 368 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://library.if.ua/book/33/2255.html>.
24. Лученок А.И. Эффективность и перспективы белорусской институциональной модели / А.И. Лученок // Научные труды Донецкого национального технического университета. – 2008. – № 34-1(138). – С. 179-185.
25. Маркс К. Капитал // Маркс К., Энгельс Ф. Соч. Т. 25. Ч. 1, 2. 26. Маслов П.П. Аграрный вопрос в России / П.П. Маслов В. 2 т. [5-е изд]. – СПб, 1926. – Т. 1. – 346 с.
27. Матвеев Є.Е. Неформалізоване інституціональне середовище прикордонних територій С. 228-231 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/prvs/2009_1/0228.pdf.
28. Мельничук В.О. Мінімальна рента та її використання при проведенні експертної грошової оцінки земельних ділянок сільськогосподарського призначення / В.О. Мельничук // Актуальні проблеми економіки. – № 11(101). – 2009 – С. 208-213. 29. Методичні основи грошової оцінки земель в Україні: [наук. видання] / Ю.Ф. Дехтяренко, М.Г. Лихогруд, Ю.М. Манцевич, Ю.М. Палеха. – К.: Профі, 2002. – 256 с.
30. Наврозова Ю.А. Экономическая сущность морской портовой ренты / Ю.А. Наврозова // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Rmugt/2008.../07_Navrozova.pdf. 31. Назаренко Н.Т. Методика расчета земельной ренты, нормативной цены с-х. угодий и ставок рентных платежей / Н.Т. Назаренко, С.А. Горланов, Ю.Ю. Попов // Тезисы.-Воронеж: ВГАУ, 1998. 32. Оганьян А.Г. Экономическая природа земельной ренты и исторические аспекты в развитии частной собственности на землю / А.Г. Оганьян // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/24_PNR_2009/Economic/50763.doc.htm. 33. Панков Д.А. Методологичні проблеми обліку землі і земельної ренти / Д.А. Панков, С.Г. Вегера // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. Міжнародний збірник наукових праць. / Серія: Бухгалтерський облік, контроль і аналіз. Випуск 3 (15). / Відповідальний редактор д.е.н., проф. Ф.Ф. Бутинець. – Житомир: ЖДТУ, 2009. – С. 36-43. 34. Папієв М. Чи стане Україна Швейцарією? / М. Папієв // Дзеркало тижня. – № 10, 15 Березень. – 2008. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журналу: <http://www.dt.ua/newspaper/articles/53097>.
35. Петров О.Г. Формування механізму впливу інтелектуального капіталу на становлення середнього класу / О.Г. Кваснюк // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/e-journals/DeVu/2008-1/doc/11/15.pdf.
36. Популях Ю.Г. Учет при формировании цен на сельскохозяйственную продукцию / Ю.Г. Популях // Экономика сельского хозяйства и перерабатывающих предприятий. – 9.09.1991. – С. 6-8. 37. Сазонов А. Абсолютная земельная рента в конкретных условиях / А. Сазонов // Международный сельскохозяйственный журнал. – 1997.– № 1. – С. 27-29. 38. Светлов Н.М. Существует ли абсолютная земельная рента? / Н.М. Светлов // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: svetlov.timacad.ru/sci/p71.pdf. 39. Сем'янчук П.М. Инновативна рента як форма економічного гефешту в умовах сучасної ери знань / П.М. Сем'янчук // Актуальні проблеми економіки. – № 4(94). – 2009 – С. 3-14.
40. Словopedia – економічна енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://slovopedia.org.ua/38/53397/379148.html>. 41. Степанова О.В. Організаційно-економічні принципи соціального капіталу підприємства / О.В. Степанова // Науковий вісник: Екологізація економіки як інструмент сталого розвитку в умовах конкурентного середовища. – Львів: НЛТУУ. – 2005. – Вип. 15.6. – С. 207-212. 42. Суханов Н.Н. Земельная рента и принципы земельного обложения / Н.Н. Суханов. – 2-е изд. – СПб.: Государственное издательство, 1922. – 128 с.
43. Сухарев М.В. Спроба введення церковної ренти в Таврійській губернії в середині XIX ст. / М.В. Сухарев // Культура народов Причерноморья. – 2004. – № 51. – С. 165-168. 44. Токарев А.П. Земельная рента и развитие капитализма в сельском хозяйстве / А.П. Токарев // – М.: Мысль, 1967. 45. Управління земельними ресурсами міста (на прикладі м. Києва): Автореф. дис. канд. екон. наук: 08.08.01 [Електронний ресурс] / Ю.П. Кулаковський; НАН України. Рада по вивч. продукт. сил України. – К., 2006. – 22 с. 46. Федулова Л.І. Трансформація корпоративних структур: теоретичний аспект / Л.І. Федулова // Економічна теорія. – 2005. – № 3. – С. 45-59. 47. Черпак А.Є. Інсайдерська рента як специфічний об'єкт корпоративного контролю / А.Є. Черпак // Економіст. – 2005. – № 11. – С. 73-75. 48. Шараев Ю.В. Теория экономического роста: [Учеб. пособие для вузов] / Ю.В. Шараев; – М.: Гос. ун-т – Высшая школа экономики. Изд. дом ГУ ВШЭ, 2006. – 254 с. 49. Шаститко .Е. Новая институциональная экономическая теория. / А.Е. Шаститко. [3-е изд., перераб. и доп.] – М.: Экономический факультет МГУ, ТЕИС, 2002. – 591. 50. Шустіков А.А. Фінансова статистика [Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни]. – КНЕУ. – 2002 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до підручника: <http://ubooks.com.ua/books/000168/inx38.php>. 51. Яковец Ю.В. Рента, антирента, квазірента в глобально-цивілізованому измерении [Текст] / Ю.В. Яковец. – М.: ИКЦ "Академкнига", 2003. – 240 с. 52. Яковлева И.А. Роль земельной ренты в оценке земельных ресурсов городских поселений / И.А. Яковлева // Вестник ТГУ, выпуск 11 (67), 2008. – С. 551-557

МЕЛЬНИК Світлана Іванівна – аспірант кафедри бухгалтерського обліку і контролю Житомирського державного технологічного університету

Наукові інтереси:
– економіко-правове забезпечення функціонування земельних відносин в Україні;
– проблеми відображення земельної ренти в бухгалтерському обліку